

Nr 967

Av herr Lindblad, om åtgärder för att dokumentera den tekniska utvecklingen, m. m.

Datamaskinerna tillhör det som mest bidrar till att öka vår kapacitet på många områden. Den första svenska datamaskinen, BARK, färdigställdes 1950. Den hade blygsam kapacitet, och framtidens människor kommer att betrakta den med samma blandning av leende och sentimentalitet som vi känner vid åsynen av ångloket Prins August, de tidigaste telefonerna eller en höghjuling. Så kan tyckas, men framtidens människor kommer inte alls att få se förstlingen BARK. Den såldes som skrot sedan Tekniska museet genom platsbrist inte kunde ta emot den.

Forskning om tidigare skeden, grävande i gravfält, upptagande av 1600-talskepp, sådant ger historisk kunskap och förklarar mycket; det uppfattas av många som intressant. Det gäller också att snabbt teckna upp och banda folkliga berättelser och dialekter i allmogemiljöer, ty urbanisering och massmedier splittrar de tidigare slutna miljöerna.

Det är riktigt att ägna intresse åt att bevara det gamla, om inte i praktiskt liv så på museer, i arkiv och på institutioner. Alltför mycket av tidigare skeden har förlorats, därför att dåtidens människor inte förstod vilket intresse efterkommande skulle ha för det. Endast slumpen att Wasa sjönk i relativt sött vatten gör att vi fått de många kunskaperna om tidigare sjömansliv. De föremål som undgått förödelse är sådana som av någon anledning kommit åt sidan, glömts bort och sedan hittats.

Wasa kunde tas upp. I dessa månader skrotas det sista svenska pansarskeppet, tillhörande en marinepok som också i nästan alla andra länder där den var företrädd tagits bort från efterkommande. Tyvärr måste vi också konstatera att intet exemplar av de seglande handelsfartygen från 1800-talet eller den första generationen ångfartyg finns kvar. Däremot finns tre tidigare seglande skolfartyg kvar, i Stockholm, Göteborg och Karlskrona. Få lär hävda att urvalet är det som bäst passat om man sökt bevara det för eftervärlden intressanta.

När BARK skrotades var den kanske inte särskilt intressant; de då nya datamaskinerna var mer fascinerande. Redan nu, och ännu mer i framtiden, kommer man att beklaga att förstlingen inte räddades. Flyget är ett liknande fält. Få av pionjärerna från 1910-talet finns kvar, men än har inte flygets barndom systematiskt kartlagts, något som kan kännas oreparabelt på

samma sätt som när vi vet att unika biblioteksband gått förlorade vid en brand. Genom förstånd hos flygvapnet har en rad äldre typer bevarats i Linköping, men det är enskilda funktionärers initiativ, ty flygvapnet har inte fått ett museum motsvarande det armén har i Stockholm och flottan i Karlskrona. Det civila flyget tycks kunna få ett museum i Arlanda i sinom tid, men åtminstone fyra årtionden — de för framtiden förmodligen intressantaste — när man inte i dag. Att spara flygplan — inte nödvändigtvis för att visa dem för publik redan nu; det viktiga är att framtiden har en chans att ta fram några exemplar som representerar klara steg i utvecklingen — är naturligtvis lokalkrävande, och urvalet måste göras med omsorg. Men redan upplevs hur man bara för några år sedan skrotade sista exemplaret av typer som borde ha bevarats.

Industrimaskiner har till en del bevarats hos företag, men det är lätt gjort att det man tänkt spara kommer åt sidan vid större omställningar. Vem skulle inte ha önskat ett ångsågverk kvar någonstans efter norrlandskusten eller en hytta i Bergslagen? Vår historia kan orimligen få uppfattas så att bara riddarborgar och herresäten hör till arvet för framtiden.

Tekniska museet i Stockholm drevs länge med insamlade medel och var ekonomiskt för svagt för att kunna göra tillräckliga insatser. I samlingarna finns t. ex. Sveriges första militärflygplan, men det har under över 30 år stått utan tillsyn och har aldrig visats för allmänheten. Trots begränsade resurser har museet kunnat ge råd åt industrier och enskilda som kommit med frågan om det eller det skall bevaras, men någon uppsökande verksamhet har man knappast haft folk och pengar till. En viss upprustning har skett genom att staten sedan några år lämnar hjälp, men ingen lär våga hävda att samlandet av tekniken för framtiden sker så systematiskt som vore önskvärt.

När några rymdforskare sänder upp en rymdsond och får fram resultat är det naturligt att de därmed anser att tingesten gjort sin tjänst, och man sätter in intresset på nästa raket. Det är tekniska historiker som då skulle komma fram och fråga om inte fornminneslagen ger dem rätt att hindra förstöring av den första sonden. Lagen skyddar stenåldersyxor och vikingagravar; den bör också skydda en och annan rymdsond eller datamaskin.

Tekniska museer kan knappast fullgöra sin insats utan kontakt med forskare och utbildningsanstalter. Men det är svårt att nå resultat så länge ingen forskningsgren känner ett direkt ansvar. Professorer i idé- och lärdoms historia ligger med nuvarande uppdelning kanske närmast till; de borde kunna hävda att flygplanets tillkomst och användning påverkat människornas syn på världen och sina egna möjligheter.

En teknolog lär inte kunna lägga fram en teknikhistorisk avhandling; det är inte ett område för tekniker. På handelshögskolorna är man nog mer intresserad av vad ångmaskinerna gav i pengar än hur olika tekniska prin-

ciper slogs med varandra och hur impulser om förbättringar slogs med varandra och med traditionella krafter.

»Att bevara vår tid» — särskilt när det gäller teknik — är måhända ett exempel på »de två kulturernas» oförmåga att kommunicera. Teknikern ser kanske sin roll så i dagen och framtiden att han inte samlar det som hänt tidigare. Humanisten förstår att världen utvecklas men har svårt att engagera sig i studier av teknikens bidrag till detta. En professor i teknisk historia skulle inte bara ha mycket att forska i för egen del; han skulle av allt att döma kunna räkna med att få träffa och sammankoppla forskare av många slag.

Med hänvisning till ovanstående hemställles,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär tilläggsdirektiv till musei- och utställningssakkunniga i syfte att åstadkomma lagregler och rutiner för dokumentation och bevarande av föremål som belyser den tekniska utvecklingen, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag om en forsknings- och utbildningsinstitution i teknisk historia att inordnas i lämpligt organ.

Stockholm den 28 januari 1970

Hans Lindblad (fp)

Nr 968

Av herr Lindblad, om lagstiftning mot könsdiskriminering på arbetsmarknaden.

(Lika lydande med motion nr 1144 i Andra kammaren)

Stockholm den 28 januari 1970

Hans Lindblad (fp)